

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดทำแผนระยะยาวของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นความพยายามที่จะพัฒนาการศึกษาของแต่ละภูมิภาค เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประเทศ และมีความสัมพันธ์กับลักษณะเฉพาะของแต่ละภูมิภาค โดยอาศัยแผนแม่บทระยะยาวเป็นเครื่องช่วยกำกับทิศทางการพัฒนา ซึ่งแต่เดิมการวางแผนการศึกษาในประเทศไทยผูกโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ 5 ปี ภายใต้การดูแลและการประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและประเทศไทยมีการวางแผนการศึกษา ระยะปานกลาง(5 ปี) มาแล้ว 7 ฉบับ จุดมุ่งหมายหลักของแผนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เน้นเรื่องการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและการศึกษาระดับพื้นฐานซึ่งมักจะถูกกำหนดขึ้นโดยส่วนกลางในลักษณะ TOP DOWN ที่นโยบายต่าง ๆ มักจะไม่สอดคล้องกับปัญหาและการพัฒนาของแต่ละพื้นที่ แผนพัฒนาการศึกษาฯ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการนำแผน ระยะ 5 ปีมาใช้ ก็มีข้อจำกัดคือช่วงเวลาของแผน 5 ปีนั้น ไม่สอดคล้องต่อธรรมชาติของการพัฒนาและการจัดการศึกษาที่ต้องอาศัยความต่อเนื่องในการดำเนินงานและติดตามประเมินผลกิจกรรมการศึกษาที่ใช้ระยะเวลานานกว่า 5 ปี อีกทั้งการจัดทำแผนในรูปแบบเดิมมักจะขาดความสมบูรณ์ของข้อมูลที่จะช่วยชี้ประเด็นความต้องการในอนาคตในช่วงระยะเวลาที่ยาวนานกว่า 5 ปีได้อย่างชัดเจน (คณะทำงาน จัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว, 2533 : คำนำ) เช่นการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ กว่าที่นักเรียนจะเรียนจบหลักสูตร จะต้องเวลาอย่างน้อย 6 ปี และกว่าจะประเมินผลของการใช้หลักสูตรได้ ก็เกิน 5 ปี ตามช่วงของแผนพัฒนาฯ ดังกล่าวไปแล้ว

ความจำเป็นด้านการวางแผนระยะยาวเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ในสองทศวรรษหน้าประเทศไทย มีโอกาสที่จะประสบความรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องกัน ในปัจจุบันคนที่กำลังคนของไทยในอนาคตกำลังศึกษาอยู่ในห้องเรียน นักเรียนพวกนี้จะต้องได้รับการเตรียมความพร้อมเพื่อสนองความต้องการของสถานประกอบการในระบบเศรษฐกิจใหม่ และจะมีส่วนช่วยพัฒนาประเทศไทยให้อยู่ในตำแหน่งใด ตำแหน่งหนึ่งของกลุ่มเศรษฐกิจโลกในศตวรรษที่ 21 ได้ ซึ่งถือว่า

อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่จะก้าวสู่ศตวรรษหน้า (สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, 2538 : 38-39)

กระทรวงศึกษาธิการเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ นายสัมพันธ์ ทองสมัคร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นจึงมีนโยบายให้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมในส่วนภูมิภาคขึ้น โดยในขั้นแรกกำหนดเวลาเป็น 12 ปี(2538-2549) ต่อมาเห็นสมควรขยายระยะเวลาของแผนฯออกไปเป็น 15 ปี(พ.ศ.2538-2554)

แผนพัฒนาฯระยะ 15 ปีดังกล่าวนี้ จะสะท้อนถึงสภาพปัญหาและความจำเป็นเฉพาะพื้นที่ และจุดเน้นแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาเฉพาะพื้นที่ จึงได้จัดเป็นกลุ่มจังหวัดต่าง ๆ เป็น 10 กลุ่ม คือ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคกลางตะวันออก ภาคกลางตะวันตก ภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ภาคใต้และภาคใต้ชายแดน ซึ่งขณะนี้ทุกภาคก็ได้จัดทำแผนระยะ 15 ปีเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ในการจัดทำแผนระยะยาวนั้น จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์กรรมการผู้จัดทำแผนฯ ได้พบว่า มีสิ่งที่น่าสนใจบางประการเกี่ยวกับเรื่อง ดังต่อไปนี้

(1) การมีส่วนร่วมของประชาชนมีน้อยมาก เพราะบุคลากรที่เป็นคณะกรรมการจัดทำแผน ส่วนภูมิภาคนั้น ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการประจำมีตัวแทนเอกชนจากประธานชมรมโรงเรียนเอกชนซึ่งไม่ใช่ตัวแทนเอกชนที่แท้จริง ถ้าเลือกบุคคล เช่น ประธานหอการค้า ผู้แทนเกษตรกร ฯลฯ เข้ามาเป็นกรรมการเพิ่มเติมก็น่าจะเหมาะสมยิ่งขึ้น จึงไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการจัดแผนภูมิภาค ที่ต้องการให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผนและจัดการศึกษาตามความพร้อมของประชาชน

(2) การจัดทำแผนฯต้องทำตามกำหนดระยะเวลาที่ส่วนกลางกำหนด ทำให้มีเวลาค่อนข้างจำกัดในการรวบรวมข้อมูลที่เป็นภาพรวมของภูมิภาค ขาดความเที่ยงตรงเพราะแต่ละจังหวัดจัดเก็บในระบบที่แตกต่างกัน ทำให้การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา ตลอดจนแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการศึกษาในอนาคตไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ทำให้จุดเน้นการพัฒนาเบี่ยงเบนไปได้มีผลถึงการตอบสนองปัญหาและความต้องการที่แท้จริง

(3) การกำหนดปัญหาและความต้องการ ต้องอาศัยข้อมูลสารสนเทศที่เป็นจริง แต่การจัดทำอย่างรีบเร่งข้อมูลมีระบบที่แตกต่างกันและไม่ครบถ้วน ทำให้การจัดอันดับความสำคัญของปัญหาอาจไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริงได้ มีผลถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย แนวทางการพัฒนาตามมา

(4) ที่มาของการจัดทำแผนพัฒนาฯระยะยาวนั้น มาจากรัฐมนตรีที่รับผิดชอบซึ่งเป็นนักการเมือง มีนโยบายที่จะจัดการศึกษาให้มีความเสมอภาคมีเอกภาพมีคุณภาพและประสิทธิภาพต้องการกระจายอำนาจการวางแผนและการจัดการศึกษา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการและทรัพยากรในท้องถิ่น เมื่ออยู่ในตำแหน่ง มีอำนาจก็สามารถบันดาลความสำเร็จได้ แต่เมื่อพ้นอำนาจไปแล้ว แผนฯนี้อาจถูกละเลยได้

(5) การดำเนินการวางแผนซึ่งเป็นแผนฯภูมิภาค แต่ก็ยังเป็นแนวคิดที่มาจากส่วนกลาง เป็นผู้กำหนดแนวดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการ โดยเฉพาะระดับภูมิภาคมีผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นข้าราชการส่วนกลางให้ไปเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยความสะดวกทำแผนฯระดับภูมิภาคด้วย ควรเป็นเพียงที่ปรึกษา มีหน้าที่ประสานงานและอำนวยความสะดวกมากกว่า

(6) การแต่งตั้งประธานคณะทำงานในบางภาค ให้ผู้ช่วยศึกษาธิการเขตเป็นประธานตามคำแนะนำ บางภาคให้หัวหน้าฝ่ายแผนงาน และประเมินผลเป็นประธาน บางภาคมีคณะกรรมการ มาจากทุกจังหวัดและบางภาคใช้กรรมการในจังหวัดที่ภาคตั้งอยู่เท่านั้นทำให้การดำเนินงานมีปัญหาในการประสานงาน

(7) บุคลากรที่เป็นคณะทำงานแผนฯภูมิภาค มาจากแต่ละแห่งมีความรู้ด้านการวางแผน การเก็บรวบรวมข้อมูล มีคุณภาพที่แตกต่างกัน

จากข้อมูลที่ได้มานี้ ทำให้ทราบว่ากรดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมส่วนภูมิภาค ระยะยาวนี้ มีปัญหาทั้งในส่วนที่เป็นหลักการ กระบวนการในการจัดทำแผน รวมถึงปัญหาจากองค์การและคณะบุคคลที่รับผิดชอบในการจัดทำแผน นอกจากนี้ยังพบว่างาน การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ผ่านมานในอดีต ก็มีปัญหาหลายประการ จากงานวิจัยด้านการวางแผนพัฒนาการศึกษาของสุเทพ บุญเต็ม (สุเทพ บุญเต็ม, 2533 : บทคัดย่อ) พบว่าปัญหาอุปสรรคด้านการวางแผนและการดำเนินการตามแผน ของกระทรวงศึกษาธิการ มีปัญหามากกว่าด้านอื่น ๆ เพราะทุกกรมมีแผนและจัดทำแผนของตนเองอยู่แล้ว กระทรวงทำได้เพียงรวบรวมแผน มากกว่าจะเป็น

การวางแผน ตลอดจนเนื้อหาสาระของแผนพัฒนาการศึกษา ยังขาดความชัดเจนไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดตั้งงบประมาณประจำปีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านกลไกการวางแผน การประสานแผน และบริหารของกระทรวงยังไม่เอื้ออำนวยให้การวางแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกิดความล่าช้าในการทำแผนหลักของกระทรวง แต่องค์กรที่มีหน้าที่วางแผนก็มิได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ตามกฎหมายอย่างเต็มที่ ส่งผลต่อการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนและกระทรวงก็มิได้ดำเนินการอย่างจริงจังทำให้ขาดข้อมูลป้อนกลับนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานตามแผนได้

ปัญหาด้านโครงสร้างของแผนพัฒนาการศึกษา ระดับจังหวัด แทบไม่มีส่วนได้รับการพิจารณาในการจัดทำแผนการศึกษาของกระทรวงเลย ทำให้การกระจายอำนาจในการวางแผนและประสานแผนระดับจังหวัด ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร (กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2534 : 10-12) มานิตย์ ไชยกิจ (มานิตย์ ไชยกิจ, 2532 : บทคัดย่อ) วิเคราะห์ระบบการวางแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการพบว่ายังไม่เป็นระบบ และเสนอให้มีการวางระบบการวางแผนให้ครบระบบและให้สอดคล้องกับแผนระดับกลางด้วย ทั้งระบบข้อมูล สถิติ ระบบติดตามและประเมินผล เสนอแนะให้พัฒนาระบบวางแผนการศึกษาทั้งส่วนกลางและ ส่วนภูมิภาคให้มีความสัมพันธ์กัน ตลอดจนวิเคราะห์และพัฒนาระบบแผนการศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วน ภูมิภาค ควรให้มีความสัมพันธ์กันรวมทั้งวิเคราะห์และพัฒนาแผนให้ครบระบบด้วย

จากปัญหาเหล่านี้ ชี้ให้เห็นว่าแผนของกระทรวงศึกษาธิการในช่วงเวลาที่ผ่านมา มีปัญหาทั้งตัวแผนและกระบวนการวางแผนและสมควรได้รับการแก้ไข แต่"ข้อความรู้"ที่พบนี้ ยังไม่เด่นชัดว่า มีความเป็นมาอย่างไร มีวิธีการดำเนินการมาอย่างไร ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระของแผนฯ ตลอดจนการจัดทำแผนฯและผลดังกล่าวมีอะไรบ้าง วิธีการวิเคราะห์แผนโดยอาศัย หลักการ วิเคราะห์ระบบเพื่อคัดเลือกทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของแผน แผนงาน โครงการและกิจกรรม เน้นใช้เทคนิควิเคราะห์ระบบซึ่งจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการนำไป แก้ไขและพัฒนา อันจะก่อประโยชน์ต่อนักวางแผน นักวิชาการ ตลอดจนนักบริหารในการศึกษาแผนให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาได้ เพราะจะทำให้เข้าใจสภาพของภาวะปัจจุบันภายใต้สิ่งแวดล้อมที่จำกัดและยังโยงให้เห็นปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริง ที่เกิดขึ้นในตำแหน่งต่าง ๆ ของแผน และความสัมพันธ์ ของส่วนย่อยต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้บริหารสามารถแก้ไข พัฒนาแผนได้ถูกต้องและพัฒนาไป ในทิศทางที่ต้องการมีประสิทธิภาพเพราะการวิเคราะห์แผนเพื่อทราบและเข้าใจสภาพอย่างถ่องแท้ ของแผนจะทราบปัญหา อุปสรรคของ

การวางแผนอย่างแท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดของรูปแบบและสภาพแวดล้อม อันจะเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนารูปแบบใหม่ที่เหมาะสมได้ต่อไป หากไม่ทำการวิเคราะห์แผนดังกล่าว อาจทำให้ปัญหาบางปัญหายังคงสภาพเดิมอยู่ได้ และข้อค้นพบที่ได้จาก งานวิจัยนี้นอกจากจะเป็นประโยชน์ในเชิงเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความรู้ด้านการจัดทำแผนระยะยาว แล้วยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเป็นแนวทางพัฒนาแผนการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะ 15 ปีอีกด้วยและหากกระทรวงศึกษาธิการมีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาออกไปสู่จังหวัดก็อาจนำรูปแบบใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ได้ ผู้วิจัยจึงเสนอการวิจัยในการวิเคราะห์แผนการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2538-2554) ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งคาดว่าจะการวิจัยครั้งนี้ น่าจะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาแผนการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาคต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2538 - 2554) ของกระทรวงศึกษาธิการ และเสนอรูปแบบแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว ที่เหมาะสม

คำถามนำสำหรับการวิจัย ครั้งนี้ มีดังนี้

1. แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ.2538-2554) ของกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน มีวิวัฒนาการหรือความเป็นมาอย่างไร มีองค์ประกอบและกระบวนการดำเนินการอย่างไรบ้าง
2. เนื้อหาสาระของแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะ 15 ปี ของแต่ละภูมิภาค มีลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร
3. การดำเนินการวางแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ที่ดำเนินการดังกล่าว มีปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำอย่างไรบ้าง
4. แนวทางและรูปแบบของแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ควรจะเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการวิเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2538 - 2554) ครั้งนี้ จะทำการศึกษาวิเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2538-2554) ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการแบ่งไว้ 10 ภาค คือ ภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลางตะวันออก ภาคกลางตะวันตก ภาคอีสานตอนเหนือ ภาคอีสานตอนกลาง ภาคอีสานตอนใต้ ภาคใต้ ภาคใต้ชายแดนและกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. แหล่งข้อมูลหลักสำหรับการวิจัย ประกอบด้วย แหล่งที่เป็นเอกสารและแหล่งที่เป็นบุคคล ส่วนที่เป็นเอกสาร ประกอบด้วย เอกสารโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระดับภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2538 - 2554) ของกระทรวงศึกษาธิการ

ส่วนที่เป็นแหล่งข้อมูลบุคคล ประกอบด้วย องค์กรบุคคลที่มีส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระดับภูมิภาค คือ คณะกรรมการ ระดับกระทรวง 2 คณะ คือ คณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ (ศศว.ศธ.) และ คณะอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2538 - 2554) และคณะกรรมการในระดับภูมิภาค 2 คณะ คือ คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2538 - 2554) กับคณะทำงานจัดทำแผนภาค

3. การศึกษาวิเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2538-2554) ของกระทรวงศึกษาธิการนี้ ศึกษาวิเคราะห์ตัวแผนการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี ใน 4 ส่วนด้วยกัน คือ

- 1) โครงสร้างการดำเนินงานวางแผนระยะยาว
- 2) กระบวนการวางแผนระยะยาว
- 3) องค์ประกอบของแผนระยะยาว
- 4) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดกรอบการวิจัยและวิเคราะห์ระบบแผนฯ ปัจจุบัน
2. ประมวลปัญหาและอุปสรรคของระบบปัจจุบัน
3. ออกแบบระบบใหม่
4. ตรวจสอบระบบ
5. การปรับปรุงให้เป็นระบบใหม่ที่สมบูรณ์

ขั้นการกำหนดกรอบการวิจัยและวิเคราะห์ระบบแผนฯปัจจุบัน ดำเนินการโดยประมวล หลักการ ทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน องค์ประกอบของแผนและแผนระยะยาว แล้วใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะ 15 ปี ของทุกภาคทำให้ทราบสภาพปัจจุบันและปัญหาของแผนพัฒนา ระยะยาว ของทั้ง 10 ภูมิภาค

ขั้นประมวลปัญหาและอุปสรรคจากการวิเคราะห์ระบบปัจจุบัน เป็นการรวบรวมและจัดหมวดหมู่ปัญหาและอุปสรรคของการวางแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ.2538 - 2554) ทั้ง 10 ภาค

ขั้นออกแบบระบบใหม่ ในขั้นนี้เริ่มดำเนินการโดยกำหนดหลักการในการพัฒนาแผนและระบบแผนระยะยาว กำหนดแนวคิด รูปแบบ โครงสร้างการดำเนินงานวางแผนระยะยาว องค์ประกอบของแผนและกระบวนการวางแผนพัฒนาฯ แล้วจัดทำเป็นร่างรูปแบบแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมฯ ขั้นต้น

ขั้นการตรวจสอบระบบ ในขั้นนี้ประกอบด้วย การกำหนดตัวผู้ทรงคุณวุฒิ การสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล การนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของระบบที่เสนอ แล้วประมวลความคิดเห็นสรุปผลและข้อเสนอแนะ

ขั้นการปรับปรุงให้เป็นระบบใหม่ที่สมบูรณ์ นำผลสรุปการตรวจสอบมาปรับปรุงรูปแบบระบบแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะ 15 ปีให้เป็นรูปแบบใหม่ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วจัดทำรายงานผลการวิจัย

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระดับภูมิภาค ระยะยาว (พ.ศ.2538-2554) หมายถึงแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ.2538-2554) ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่จัดทำขึ้นทั่วประเทศ 10 ภูมิภาคซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแบ่งเป็นเขตพัฒนาการศึกษา 10 เขต คือ ภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลางตะวันออก ภาคกลางตะวันตก ภาคอีสานตอนเหนือ ภาคอีสานตอนกลาง ภาคอีสานตอนใต้ ภาคใต้ ภาคใต้ชายแดน และกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

รูปแบบระบบการวางแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาคระยะยาว หมายถึง ระบบและองค์ประกอบการดำเนินงานที่เป็นชุดของแนวคิดและแนวการปฏิบัติ ที่แสดงถึง โครงสร้างสร้างการดำเนินการวางแผน กระบวนการวางแผนและองค์ประกอบของแผน ที่สัมพันธ์กันทั้งระบบ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว

โครงสร้างการดำเนินงานวางแผน หมายถึง การกำหนดองค์หรือองค์คณะบุคคลและสายการปฏิบัติงานในการวางแผน ซึ่งมีบทบาท ภารกิจ ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ.2538 - 2554) ของกระทรวงศึกษาธิการ

กระบวนการวางแผนระยะยาว หมายถึง ขั้นตอนที่ใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2538 - 2554) ทั้ง 10 ภูมิภาค

องค์ประกอบของการวางแผนระยะยาว หมายถึง รายละเอียดที่ปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี(พ.ศ. 2538 - 2554) ของแต่ละภูมิภาค

ปัญหาที่เกี่ยวกับการวางแผน หมายถึง ปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้นในขั้นตอนต่าง ๆ ของการวางแผนการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ.2538-2554)

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ในเชิงวิชาการวางแผนนั้น ผลจากการวิจัย จะก่อประโยชน์ในการขยายความรู้ในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ ในการวิเคราะห์แผนฯ โดยเฉพาะรูปแบบของแผน กระบวนการวางแผนอัน ได้แก่ การวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติและการประเมินแผน เป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ในอนาคต
2. ในการนำผลที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้นั้น เมื่อมีการกระจายอำนาจ การจัดการศึกษา ไปยังส่วนภูมิภาค ผู้บริหารการศึกษาในทุกระดับสามารถนำไปใช้ประโยชน์สู่การปฏิบัติได้ทันที จะช่วยให้เข้าใจวิธีการปฏิบัติงานและกระบวนการวางแผนระยะยาวในหน่วยงานได้ดีขึ้น
3. ผู้บริหารสามารถนำข้อความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในหน่วยงาน ในการวิเคราะห์สังคมและสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์หน่วยงาน พัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา นำมากำหนดนโยบายให้กับหน่วยงานของตนเอง สู่การกำหนดแผนงาน โครงการฯ เกิดประโยชน์ต่อประสิทธิภาพของหน่วยงานได้

การรายงานผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ จะเสนอรายงานการวิจัย เป็น 5 บทด้วยกัน คือ ในบทที่ 1 จะเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมา ความสำคัญของปัญหาในการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตและกรอบแนวคิดของการวิจัย นิยามศัพท์ วิธีดำเนินการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัยและ รายงานผลการวิจัย ส่วนในบทที่ 2 เป็นการศึกษาวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความเป็นมา และวิวัฒนาการของการวางแผนพัฒนาการศึกษา เรื่อง การวางแผนระยะยาว
รายละเอียดโดยเฉพาะ เรื่อง การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม
ส่วนภูมิภาค ระยะยาว 15 ปีของ กระทรวงศึกษาธิการและการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงาน
วิจัยที่เกี่ยวข้อง ในบทที่ 3 จะเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับ วิธีดำเนินการวิจัย ส่วนในบทที่ 4
จะเป็นผลการวิเคราะห์การวางแผนพัฒนา การศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ส่วนภูมิภาค
ระยะยาว 15 ปี ทั้ง 10 ภูมิภาค การออกแบบ ระบบใหม่และผลการตรวจสอบเพื่อพัฒนาระบบที่
นำเสนอในขั้นต้น ส่วนบทที่ 5 เป็นสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ